

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИИ

Бр. 19.

У Новом Саду, 15. децембра 1911.

Год. IV.

САДРЖАЈ: Школске власти и народно учитељство. — Трулеж наше педагогије. — Зашто се предаје и како треба да се предаје психологија. — Учитељско расположење и веселост као васпитно средство. — Педагошки преглед: Народно образовање на Исланду. — Учитељство: Плаћени разреди чиновника који имају исту спрему као учитељи. — Уређење учит. плата у Чешкој. — Практичне обраде: О процентима. — Белешке.

ШКОЛСКЕ ВЛАСТИ И НАРОДНО УЧИТЕЉСТВО.

У најновије доба прегли су школски радници, да тежиште целокупног школског рада положи на нов темељ, да би народна школа заиста и васпитала и образовала. Са данашњом школом нико није задовољан, јер и власници и радници њени, а и они због којих су и подигнуте школе, виде само негативне резултате.

Многостручност циљева, који су међусобом чак и опречни, а који се уз то не обзиру на дух времена, а и сâм начин којим школа жели да те циљеве оствари, узроци су негативним резултатима данашње школе.

Данашња школа не корача упоредо са духом времена. И што више заостаје школа за духом времена, све се више осећа потреба, да се школа опрости власника, који кôче точак њеном напредовању у нади, да ће тим чином зауставити и еволуцију људску, која им не годи. Но све је ближе време, када ће они, због којих и постоје школе, узети школу из руку власти које сматрају школу као средство које им осигурава опстанак, и предаће је у руке стручњаку, да од школе створи праву школу, која ће давати позитивне резултате. Док школа не буде искључиво у рукама учитеља, све донде она и није народна школа. Установа, којом управљају нестручњаци, никада не може одговорити свом задатку. Док установа, чијом судбином стручњаци

управљају, одговара сврси својој и развија се до савршенства. Зар би рецимо наше војништво било тако савршено, да му је врховна власт свештенство и да постоје војни одбори у којима би седео 1 часник и 10 нестручњака? По таким војним одборима и данас би војници теглили топузине са дванаест клинова.

Свака установа захтева стручњаке и то не само да обављају стручан посао, него и да одређују које ће послове вршити, да би могла установа одговорити сврси својој. Јер ако стручњацима нестручњаци одређују шта имају радити, онда можемо бити сигурни, да од те установе нико неће имати користи.

Наше школске власти имају стручне наслове, али нестручне чланове. (Онај 1 односно 2 стручна члана тако је грдна мањина, да их и не рачунамо.) Судбина наше школе положена је у руке нестручњака. Част и поштење изузетцима, али већина чланова наших школских власти прима се чланства не зато што је уверена, да је томе месту дорасла, него из славољубља. А када се је неко већ примио, онда држи да му је дужност а) да уручује учитељима наредбе виших власти, које су међусобом некад и опречне, а б) да би токорее доказао стручњацима своје разумевање у школским стварима, доноси често стручне наредбе — разуме се без претходног споразума са стручњацима — које су за наше

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

прилике и неизведиве. А учитељство потписује да је прочитало наредбе — па чак и опречне наредбе којима виша власт заборавља додати упутство како да се доведу опреке у склад, али не заборавља под теретом казне наређивати, да се мора и опречним наредбама удовољити — слеже раменима и меће наредбу у архиву.

Школска власт не стоји у органској заједници са учитељством: снага њена не базира на нами, она чак и не тражи додирних тачака са нами, јер није стручна власт, те не схваћа од каквог би големог значаја било, да она располаже не само снагом коју има силом власти своје, него и нашом снагом.

Нестручне власти наше нестручњачки и раде. Да наведемо неколико примера.

Наше власти донашају уџбенике, за које стручна критика вели да не ваљају; донашају наставне планове — без суделовања свеукупног учитељства преко учитељ. зборова — за које стручњаци, а за последњи и државна власт тврде, да нису добри; наредиле су биле, да саставимо специјалне наставне планове, на основу старе хрђаве наставне основе, а из уџбеника који су после наредбе на годину дана изашли из штампе; прописале су да се у народним школама имају толике силне писанке употребљавати, да учитељ управо не зна да ли да се смеје или да се једи, јер је физичка немогућност употребити више од $\frac{1}{4}$ прописаних писанака и то само онде, где учитељ има само 1 разред.

Грдна већина чланова наших школских власти не заступа енергично оправдане учитељске захтеве, јер се боји, да ће се замерити политичкој странци, која ју је на то место и поставила.

Наше власти се не обазире на дух времена. Оне не виде, да данашња школа терети једино памтење и то непотребним стварима; да школа не васпита ни близу доста ни морално ни интелектуално, јер у данашњој школи дете мирно седи, слуша, памти и рецитије празне речи, док дете треба радећи да опаже, да самостално ствара и да само себе под надзором и упутством школе и образује

и васпита. Данашња школа хоће једино помоћу меморије да васпита, док нова школа хоће активним радом да образује и васпита. Да ли наше власти утиру пута новој школи? Не. Оне још не осећају струју, која ће збрисати данашњу школу, а с њоме изгледа и њих.

Изгледа, да су наше старе школске власти биле напредније од садањих. (За време Натошевића наше су школе биле најнапредније у Угарској. Начин писочитања је н. пр. прво био уведен у нашим школама). Творци наше Школ. Уредбе имали су на уму, да се школа мора развијати упоредо са духом времена, те су зато и назначили у 19. §. да школске власти имају стручна питања решавати по саслушању учитеља односно учитељских зборова, јер су били уверени, да ће учитељско становиште увек одговорати духу времена. Учитељски зборови постоје и данас, па зашто власти не траже преко њих мишљење учитеља о стручним стварима? Не траже, јер се не обазире на тај §, а мишљење толиких стручних људи не зарезују ни ушта, по једино траже, да се без поговора извршују њихове наредбе. А и кад траже слабо прихвате учитељско мишљење. — Али тешко установи, где нестручњаци силом власти своје траже од стручњака да раде и против стручног уверења свог!

Довести у склад тежње појединих власти и нове школе признајемо и ми, да је врло тежак посао. Па баш зато и држимо, да без наше сарадње наше власти не ће моћи ту хармонију успоставити. И слутимо, да ће државна власт нову школу сасвим узети у своје руке и да ће је временом, у интересу оних због којих и постоје школе, предати учитељима.

Ми ћемо школу добити, морамо је добити. Ако не из руку наших власти, а оно из руке друге власти. — Данашња школа не одговара потребама, с тога се мора из темеља реформисати, да би према духу времена заиста и образовала и васпитала. Ту реформу наше нестручне власти не ће знати благовремено спровести, а мораће се спровести! Обраћа ће се и нами у 12. часу, али ће касно бити.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Зато опомињемо још сада све оне којих се тиче: „Школу предајте сасвим учитељима и стручњацима, а и донде не радите ништа без нас, јер нити сте спремнији од нас да би знали боље сачувати ту нашу стару тековину, нити сте бољи родољуби од нас!“

Мол, 24. дец. 1911.

К. Замуровић.

Трулеж наше педагогије.

Посвећено правим пријатељима српске и хрватске народне педагогије. —

Др. ПАЈА Р. РАДОСАВЉЕВИЋ. — ЊУЈОРК.

Човек се учи док је жив. Учење се опет састоји из личног напрезања и наметног посматрања својих и туђих грешака и добрих страна. Напредак је вечити компромис између оног што је добро у новом и старом, а изнад свега тога стоји топла жеља и чежња за бољим. Наравно да овакав компромис захтева довољно познавање својих духовних граница, суштине идеала за којим се тежи и средстава помоћу којих се он постиже. То је тајна васколиког индивидуалног успеха. Све што није овако не може бити прогрес већ регрес, не здраво идеалисање већ трулеж и само трулеж.

Па као што је то са индивидуалним успехом тако је исто и са успехом гомиле или једне читаве научне дисциплине. Овде нас занима педагогија. Каква је она у нас Срба и Хрвата о томе овде не треба на тенане говорити. Бледа и мршава је то фигура. Па и оно мало даха што га има није из наших груди. Стран задах њезин дави и мори нашу невину децу и младеж по свим школама. А човек без даха, без здравих плућа и удисања свежег ваздуха мора кад тад исквијати све последице оваког живовања...

Али у нас је још горе. Ми смо тако огрезли у том смрадљивом педагошком задаху, да смо се просто навикли на стару тету, Педагогију, па сваког крвавих очију сретамо и песницом поздрављамо ко би ју ма и мало попреко

погледао. А ако би се ко усудио да ју и јавно „бламира“ и за рачун пита — е, онда ће добити не један, већ десет јавних одговора, да не говоримо о свим приватним протестима и макиначијама.

Али да одмах на почетку истакнемо факат, да Педагогија у Срба и Хрвата ни стопу није одмакла после онако лепо и корисно одигране педагошке улоге нашега Вукићевића, Натошевића, Филиповића, Мите Петровића, Бакића и Басаричека. Ти људи, заиста, су нове и трајне карике у нашој педагошкој науци. Било је и повуци и потегни док су извојштили и оно мало. Вукићевић се скоро све до последњих активних година својих борио против старих конфесионалних навика војвођанских „педагога“. У тој борби оста скоро осамљен, и мало по мало па и његова снага клону. У последњим данима свог зимњег живота скоро се подетињило. Читаве анегдоте о њему постоје. Сваки његов ђак потврдиће то. Али, то ништа не смета његовој педагошкој величини и оригиналности. Баш зато што је постао трагикомичан у својој доследној акцији, баш зато што је до своје смрти остао сам себи веран, баш зато што се до гроба држао своје педагошке индивидуалности — он је мени од оних практичних хероја, који свој мач не оставља до год не види да му је непријатељ маглу ухватио. Тај велики дух Вукићевића (изложен многим неумесним тривијалностима у нашој учитељској публици карловачке митрополије) издигао се изнад све оне наше педагошке граје, која је из политичких и личних мотива бацала прашину у очи свакоме ко је коле озбиљно покушао да упрет на сушту истину да се кола Српске Школе с њезиним учитељима не крећу унапред. То кочење мотивисано је сад у виду нових педагошких аутора, сад у облику модерног *Zeitgeist*-а, сад у правцу родољубља. Али! Ти нови педагошки аутори били су писци незнатних спекулативних педагошких букварева. Тај модерни дух времена био је само исприка наше стечене помодне и несрпске еманципације и изопачених моралних, верских и социјалних идеала. То родо-

љубље беше онај наш свима познати литерарни патриотизам са свим својим папирнатим политичким апаратом. Трулеж и трулеж до крајности. Да је то тако доказује нам и наша читава данашња школска („српско вероисповедна“) машинерија: слаба или боље рећи никаква учитељска и педагошка организација, слабо или никакво суделовање наших учитеља у народном просвећивању, непознато експлоатисање врлих и неврлих учитеља од стране дегенерисаних политичара, слабо или никакво споразумевање учитеља и свештеника као једине залог за поље бољи духовни напредак нашег народа, слаба или никаква организација школских учила и уџбеника, учитељских школа и правих народних просветних институција, и т. д. и т. д. Изоловани покушаји једног Ђорђа Поповића, непрестано и очајно борење некојих новосадских учитеља и њихових пријатеља — само је мали жар оног старог Вукићевићевог и Натошевићевог прегалаштва. Можда ће ко рећи: „Ено нам новог референта а с њиме и зоре нове ере.“ Тако се могло говорити пре педесет година. Али данас кад је загрдило по свим нашим школама и кад пред вратима Школског Савета стоји непрегледна маса најтежих проблема, — данас треба да су учитељи задовољни да Др. В. Ђисаловић издржи на свом новом месту.

Укратко речено: од благе успомене Натошевићеве и првих почетака педагошке трагедије великог Вукићевића па све до јако — страшна школска кома.

То је тужна слика наше практичне педагогије. А како је с тиме у наше браће Хрвата? Скоро исто. Њихов Натошевић и Вукићевић — неумрли хрватски школник *Иван Филиповић* само је неостварена жеља хрватског учитељства. Додуше, Хрвати су учинили већи успех него Срби, али тај успех је више теоретичан него ли практичан. Јест, они имају дивне споменике своје извесне професионалне, учитељске свести и реалног рада; јест они имају хрв. пед. књижевни збор са богатим стручно-педагошким и књижевно-дечјим издањима; јест они имају свој стручни орган, свој

велелепни учитељски храм (хрв. учитељски дом), јест они имају диван конвикт за учитељску сирочад, јест они помало асимилију нове педагошке покрете — али је и права и жалосна истина, да се и дан дањи хрватски учитељ бори како ће 25 да подели на 30; и дан дањи његов је углед тако спао да му ни жандарски ни подворнички кандидати ни мало не завиде; и дан дањи га до голе коже гуле политичке лисице и једу клерикалне смицалице, да не истичемо јавно мњење тих филистара који учитеље и не сматрају за друга бића до ли за створења која можеш понижавати. Јест, и у браће Хрвата постоји грдан јаз између народа и његове школе и учитеља њихових. Силян је проценат који не знају ни читати ни писати, да не говоримо о другим просветним напрецима. Па и оно мало народа што је у стању да помало натуца у срицању, више се дотерало у Америци него ли у својој „лепој домовини.“

И у Хрвата, дакле, силно практично педагошко банкротство. А како је са теоријом педагошком? У Хрвата већ боље. Басаричек је своју младост и мужевност утрошио у једном потпуно омеђашеном педагошком систему, који се може мерити и са највећим немачким и француским педагошким систематичарима. Он је своје учинио. Његов угарак на олтар наше нацијоналне педагогије неугасив је. Историја хрватске педагогије са захвалношћу ће се сећати његовог истрајног рада.

Слика теоретско-педагошког рада у Срба још је грознија. Бакић нам је, заиста, до данас све и свја. Све што је добро у данашњој педагогији било, он је то покупио и лепо на свој начин прерадио. Сви радници после његовог и за време његовог педагошког рада мање више жваћу једно те исто. Наш Др. Бакић, као и Басаричек у Хрвата осамљени су педагошки борови, који се високо уздижу чак и у данашњој нашој педагошкој пустињи.

— Али господине, ради се на педагогији и у нас Срба и Хрвата, и то све у шестнаест.

Збиља! Ко ради? Шта се ради? То је питање. Зар је то педагошки рад кад се наши педагошки листови баве великим метафизичким проблемима, за које наш учитељ нема и не може имати способности? Зар је то педагошки рад кад наши учитељи цитирају ауторе испод друге руке и то не критички и без плана и без логичке одговорности? Зар је то педагошки рад, кад се кључа и чепрка по оним пољима, која су већ пре неколико деценија боље рашчистили један Басаричек и Бакић? Зар је то педагошки рад кад се на широко и на дугачко говори о манама туђих педагошких система а сами не знамо да видимо своје невоље и беде?

Та армија наших српских и хрватских „педагога“ нема ни толико увиђавности да једном ма и призна да се нов дух теоретичке педагогије не састоји толико у сређивању педагошких система, колико у научном проучавању оних, који се обучавају (настављају, уче) и који обучавају. Без тог познавања ни ми, а ни један народ на свету не може имати научне дидактике. Ако је до систематике ено Коменски је у томе цар дидактичара. Шта више! Његова Велика Дидактика је и хиперсистематско дело. Али то данас не задовољава ни педагоге теоретичаре ни педагоге практичаре. Да је то тако ено практичних доказа у делма једног Толстоја, Венцела, Редиа, Лица, Ферера, Даворина Трстењака, Мозеса и т. д.¹ Ено вам и теоретичких непријатеља свих досадањих трулих дидактика: Мојмана, Лаја, Месмера, Шулцеа, Хола, Баглеа, Болтна, Ридигера, Хорна, Бинеа, Бирвлиа, Мана, Торндајка, Патрица, Випла и т. д. Јест, прохујало је доба кад се човек могао затворити у собу, отворити два три писца и сређивати „нову“ дидактику. Данас се одлучно захтева да се сваки принцип запечати научним фактима и стручним проучавањем. Писање и систематизирање без генезе и верификовања, данас не вреди скоро ништа пред форумом научне педагогије.

То је разлог што сам недавно рекао да у нас нема ни педагошког укуса.

И онда: ко пише? Сваки ко год иоле влада пером — и звани и незвани. Звани пишу да уздрже свој реноме. Али оно о чему пишу није ни њихово, нити га разуму нити је и од икакве користи ни по теорију ни по праксу наше педагогије. Ти људи чак не знају ни шта се догађа у њиховој најближој педагошкој околини. Страно им све лепо звучи, јер не разуму ни саме идеје ни самог облика. А резултат тога је не педагошки напредак већ трулеж и више ништа. Има вам ту српских и хрватских педагошких делија који се размахивају именима Бинеа, Штерна, Мојмана, Блума, Клаперада, Дегана, Декрола, Крајсмана, Хола, Вунта и т. д., а да су их и пола сата проучавали, нити имају способности да их читају и схваћају. Има вам ту људи који су пуних шеснаест година „штудирали“ на селу, да преко ноћ измисле дидактику и намећу је чак и учитељству као неку врсту универзалне библиотеке.

Једном речи прави трулеж наше педагогије у ужој и широкој Угарској. А како је то у другим српским ослобођеним и хрватским и српским неослобођеним провинцијама? Скоро исто. Ено узмите на прилику Србију и Црну Гору. У Србији се толико запрашило новим хербартијанством, да се људима одмах мозак заврти чим ма и једну реч чују о педагогији. Читава педагогија стоји под арендом једног или два Рајновца. Сваки нови покрет без њиховог потписа баца се у немилост. Прво срп. друштво за психологију ђака најалоше и јења и рапидно пада, *прво*, што ти Рајновци не могу да гледе да им се њихови ђаци модернизирају и траже оно, што им њихови педагошки мајстори нису могли дати као први и најглавнији услов напретка: интензиван рад у испитивању правих педагошких факата; *друго*, што је читав рад спао на два три човека, који и онако стењу под бременом свог великог позива; *треће*, што се кооперација „пријатеља“ српске педагогије састоји у пуким речима и грамљивости за велике шеме и почасна места. Па и практичан рад

¹ О тим новим покретима пишем у њујоршком „The Teacher“-у („Учитељ“), под насловом: „New movements in education“ (нови покрети у васпитању).

учитеља у Србији је врло спор и неадекватан. Изузев неколико трезвених београдских учитеља који, заиста, раде и пером и оловком, и неколико провинцијалних идеалиста — све се свело на одржање једног учитељског удружења у коме најчешће суделује само један мали део србијанског учитељства, удружења, које по могућству издаје нека педагошка дела и данас се бори око свршавања учит. дома. Школски систем и дан дањи парадира у туђим траљама, и још се многи од чуда крсте што народ, проста маса нема вере у њега, нити има икаквог интересовања и за своју нар. школу и за своје нар. учитеље. Због тога и они грдни симптоми: учитељ снужен до ропског угледа, заведен и исисан од политичких партаја, завађен са својим народним просветним братом, свештеником, нестручан и неправедан надзор, и наплаћен као нико свој, и т. д.

Незнам тачно како је у Црној Гори. По некојим педагошким радовима судим да је и тамо као и у Србији и Угарској. О Босни и Херцеговини нећу ни говорити. Српска школа и српско учитељство борило се за тридесет година просто херојски. То су биле године зехње испред Дамоклова мача. Изгубило се пуно, пропустило се свега, и утеха је што се на чистац изашло и с оним што се сад има. Сад је валда нова хора. Наравно треба ће времена док се мало тргне из оне несанице и трзавице, лек, који је потребан не само срп. вероисповедним школама већ и комуналним. Обоје пате од накнадних политичких ликова, који су само терор сваке педагогије.

У Далмацији вечита гложња међу учитељима, инспирирана нашим највећим професионалним идеалима — поквареним политичарима. Слаба или никаква учитељска организација, немање скоро ни једног правога учит. гласила, слабе плате, а још слабији школски систем, систем, који је исто толико адаптован на народне потребе, као и његова браћа у Хрватској и Славонији, некадашњој Војводини, Србији, Црној Гори и Босни и Херцеговини. Осим тога срп. конф. школе у Далмацији тек да се каже да живе. Пука авет и овде.

Слобода и братска искреност и овде стехе муке свакојаке.

А како је у Старој Србији и Македонији? Ако не горе, зацело није боље. Свуда — тама и неки чудни мирис. Кад се узме у рачун толике године наших народних школа, кад сумирамо издатке на њих, кад упоредимо њихове циљеве и резултате, њихову теоретику и практичку подлогу — ми не можемо бити задовољни нити са српском нити са хрватском педагогијом, нашом народном просветом.

Шта да се ради? Први корак у сваком поправку јесте да се знаде шта фали и квари. У нас се ни у том правцу није постигло такорекући ништа. И дан дањи наши педагози су више песници него ли научници. Сви нам галаме и укупишу о великој улози српског и хрватског народног учитеља, а нико неће да засуче рукаве па да каже шта значе те фразе у пракси. Бакићева и Нешковићева критика о механизму наше народне наставе и дан дањи је истинита.

Да се знаде шта фали и квари јесте објективно и стручно посматрање самих факата. За то опет треба праве и здраве педагошке критике. Ми је данас немамо, јер нема људи. Они који су позвани и који знају пуле наше народне просвете или ћуте као заливени да не би узнемиривали своје благоутробије, или пак пишу о Марковим коначима и превађају којекакве застареле етичке ствари, слећу у село песника и књижевника — укратко, избегавају сваки прави и интензивни, т. ј. конструктивни и критички педагошки рад. Господа су научена само да придикую и да им други тапшу и да их уздику као какве великане. У нас је толико огрезло у површиности, да ни стручних педагошких критичара немамо. Ако се и прикаже какво дело, то обично мали и незнатни спис. Аутор похвали или покуди, већ према томе како је „критичар“ расположен, без да се и једна једина каже о томе шта је добро а шта рђаво. Ено вам дивног примера за то у „критичару“ Протићеве „Педагогике“, који се помозио у „Просветном Гласнику“. Критичара за стручна и вели-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ка дела и немамо. Ако се така дела и прикажу то су просте фразе које сваки може изрећи ако дело познаје по корицама. Други опет критикују туђа дела у огласу својих превода. Трећи опет ни појма немају о критици и њезиној улози, и тако даље о тој нашој педагошкој трулежи.

Осим увиђања својих погрешака, шаљимо наше способне људе да проучавају на лицу места тајне туђих успеха (у нас се до данас само говорило о туђим резултатима), састајмо се на теоретичке и практичне састанке, приближимо се трезвеном свештенству и настојмо да се створе прилике за право народно просвећивање, оснивајмо друштва за сабирање и проучавање педагошких факата, уједињујмо све српске и хрватске учитеље ма где они били и т. д., и т. д.

Можда ће ко рећи: „Па и ми то одавна знамо“. Сумњам, јер је то просто вербално знање. Најпосле о томе нисам ни ја, ни ви судија — факта су говорила до сада а тако ће бити и од сада. И онда намера овога чланка јесте само та, да се барем донекле увиди да постоји застој, или боље речено *трулежи* у нашој педагогији.

New York University, 1911.

ЗАШТО СЕ ПРЕДАЈЕ, И КАКО ТРЕБА ДА СЕ ПРЕДАЈЕ ПСИХОЛОГИЈА.

Од
ГАБР. КОМПЕЗРЕА.

Превео

ВАСА СТАЈИЋ.

(Наставак.)

Феномени емоционални, мисаони и вољни. — Да би се разумела разлика међу трима низовима феномена које разликују психолози, најбоље ће бити обратити се личном искуству свакога од нас и потражити примере.

Топлота коју саопштава сунце, мирис који удишемо међу цвећем, слатки кус меда, па и емоција коју проузрокује гледање какве слике, бол који осетимо кад изгубимо пријатеља: то су, ето, сензације и осећања. И поред разлика које их развијају, сви су ови феномени слични по томе што су они емоције, афективни феномени; свима је њима заједничка црта што

састаје у љубави и мржњи, од њих страдамо и уживамо у њима.

Са друге стране, опажање облика или боје неког предмета, сећање на неки прошли догађај, слика коју задржимо о неком споменику, пејзажу, идеја о особини заједничкој великом броју бића, као злоћа или врлина, умовање у геометрији: ово су интелектуални феномени; сви они имају као главно обележје то што представљају, што пружају свести представу било о неком предмету, било о односу међу предметима.

Најзад дела која човек извршује кад говори, кад пише, кад отпочиње посао, мења место, кад се ма на што одлучује; то су чињенице које све за свој почетак имају *вољу*, или могућност да се одлучимо за неку радњу.

Први су феномени везани за *сензибилитет*, други за *интелигенцију*, последњи за *вољну активност*.

Списак способности. — Сви битни феномени психичког живота спадају у ове три категорије: *сензибилитет*, *интелигенција*, *воља*. Ова три атрибута испрљају дефиницију духа, који се може сматрати као снага која осећа, мисли и хоће: што, другим речима, значи да се људски дух сукцесивно објављује у сензацијама или осећањима, у мислима и вољи.

Међутим, да бисмо били строго потпунији због тесних односа међу телом и душом, треба међу психичке чињенице убројити неке чињенице које, тако рећи, посредују између душе и тела, а смештене су на границама психологије и физиологије: то су *покрећки* и *инстинктивни*, који се могу везати за физичку активност.

Са друге стране, феномени сензибилитета се дубоко разликују по свом постању, по својим предметима, по реду којим се развијају: задовољства и болови тела, сензације, једном речју, тесно су везане за физичке органе; радости и муке срца и духа су више природе, оне се развијају касније и претпостављају као антеценције интелектуалне феномене. Први чине физички сензибилитет, а друге психички сензибилитет, који се може проучавати тек после интелигенције, јер делом из ове и потиче.

Да сведемо. Списак психичких способности може бити састављен овако:

- 1^о Физичка активност;
- 2^о Физички сензибилитет.
- 3^о Интелигенција.
- 4^о Психички сензибилитет.
- 5^о Вољна активност.

Узајамни односи међу способностима. — Иначе се само од себе разуме да у ствари та разна стања свести никако не постоје издвојена и да никако нису самостална једно према другом. Способности сарађују и испомажу се: феномени се мешају и стапају.

Тако се интелигенција придружује свим психичким радњама, јер свест, која је зајед-

ничка карактерна црта свих ових радња, јесте и сама прва међу интелектуалним радњама. Нема задовољства или бола, привржености или одвратности, а да не би били свесни себе, и да сем тога не садрже још и више или мање јасну идеју о пријатном или непријатном предмету, о предмету љубави или мржње, који те емоције и изазива. Тако исто, нема воље која не би претпостављала сазнање, тачно или неодређено; дела које смо се одлучили да учинимо, па и побуда ради којих смо се одлучили. Реткост је да се дух налази искључиво у једном стању. Али опет зато постоји класична подела на три битне способности, и потребе анализе захтевају да психологија идеално и у теорији раздели оно што је у реалности уједињено.

Оправданост таквог разликовања способности је за свакога изван сумње; али се треба чувати и не приписивати овом послу класификовања више важности по што га он заслужује. За психолога је далеко важније да опише и анализује чињенице, да би их подвело не само под класе у које спадају, него и под законе који њима управљају.

РЕЗИМЕ.

1. *Психологија* је наука о унутрашњим чињеницама које сачињавају психички живот човека, насупрот физичком му животу.

2. *Емпиријска психологија* је наука о чињеницама. *Спекулативна психологија* је метафизичка наука која се напреже да чињенице сведе на један једини принцип: душу, по спиритуалистима.

3. Душа је наизменце схватана као принцип трајности и облика, код минерала, као принцип живота код биља, принцип сензитивитета и кретања код животиња, најзад као принцип мишљења код човека. Све више и више, реч душа је постала синоним *спиритуалног принципа*, који осећа, мисли и хоће.

4. Проучавање психичких чињеница је независно од закључака које филозофи изводе о егзистенцији и природи душе.

5. Психичке чињенице се разликују од физиолошких: 1^о по томе што су непосредно познате у свести; 2^о по томе што нису, као физиолошке чињенице, прости покрети просторне материје; 3^о по томе што могу да не постоје истовремено с физиолошким феноменима.

6. Психичке чињенице показују међу собом сличности и разлике које допуштају да их распоредимо у изванредан број категорија, које се називају *душевне способности*.

7. Способност није ништа друго него скуп свесних стања која имају исту природу.

8. Разликују се три низа психичких чињеница: 1^о афективне или сензитивне чињенице; 2^о интелектуалне чињенице; 3^о вољне чињенице; и према томе три способности сензитивитет, интелигенција и воља.

9. Овим трима битним способностима треба додати *телесну активност*; што се афективних чињеница тиче, њих треба везати, једне за телесни а друге за духовни сензитивитет.

(Наставиће се.)

УЧИТЕЉЕВО РАСПОЛОЖЕЊЕ И ВЕСЕЛОСТ КАО ВАСПИТНО СРЕДСТВО.

Добро расположење и веселост одржава и потпомаже здравље код деце, олакшава развијање, крепи тело и душу. То је сасвим појмљиво и јасно када знамо да је вегетативни и анимални живчани систем у тесној вези једно с другим. У добром расположењу и радости су крвни судови пунији, струјање крви потпуније, храна се боље вари и хранљиве материје у телу много лакше апсорбују. Под таквим околностима крв се не бави дуго у већим органима услед чега, како патологија вели — конгестије слабије дејствују на организам.

Како је дакле расположење, „добра воља“, веселост потребан и важан фактор у физичком склопу детињем а и у моралном погледу од великог значаја, и како сва деца нису подједнако веселог темперамента — а ништа непријатније и неприродније него видети невесело дете, ставио сам себи у задатак изпети у неколико речи начин како се може ипак дете васпитати да буде расположено и „добре воље!“ —

Што су деца нерасположена, невесела, меланхолична, криви су врло често родитељи ња и учитељи, што на своју децу већином несвесно — преносе своје бриге и патње из свакидањег живота.

Први фактор који се мора испунити да нам деца буду „добре воље“ јесте веселост. Слободан живот код деце изазива јачу циркулацију крви, отуда долази веселост. Кретање дакле и то кретање *и рад свију мускула* јесте у главном полазна тачка за васпитање наше младежи. Први напори дакле имају се уложити *да се наша деца физички васпитају*. Живот на чистом ваздуху — у првом реду — благотворно дејствује на децу. Свеж ваздух је најјача дечја храна.

Да дух здраво ради, први је услов да је тело здраво. Са здрављем, расположењем и веселошћу долази духовитост. А веселост до-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

лази тада, ако смо предузели све оне мере које су потребне за физично васпитање тела.

Ако се на тај начин припремао буде терен, ако тако будемо радили нема спора, деца ће нам весела бити. А прави родитељи тај нуждан услов за физичко васпитање, то задовољство морају пружити својој деци.

При телесном вежбању гимнастици, игри будући брже ради, тело и дух је живахнији и више склон веселости и смеху. Али смех као израз веселе и здраве душе, потребан је не само при гимнастисању него и за време наставе пошто он олакша, учини пријатним, тако рећи зачини озбиљне и несносне часове за време наставе. Из тога је разлога потребно расположење и веселост учитељева за време наставе.

Учитељ захтевајући од деце расположење и веселост, најглавније је да сам не сме бити мргодан и нерасположен. Расположење и смех је прилеплива ствар, имајмо ваздан весело лице, кад са децом општимо, па ће нам и она весела бити. Учитељ има много разних путева и начина да му деца весела буду. Расположење наше и симпатије према деци удружено са веселошћу, опазимо за врло кратко време на уснама наших малишана.

Да је то заиста тако видимо отуда, што меланхоличан изглед лица, велик број деце има само с тога, што су у непрестаном додиру са меланхоличном околином. Познавао сам родитеље који су и од својих млађих захтевали да буду весела. На тај начин у тој кући је све певало и било весело. Резултати су били одлични, деца су порасла без суза у очима са добрим душевним особинама.

Довде смо говорили о физичком смеху, смеху кога изазива правилно и живо струјање крви. Али тај смех решава само први део проблема, остаје нам још да видимо начине за васпитање душе, смех као израз душевног расположења. Треба бити „сретан“ и душом као и телом. Мир душе није природан дар, већ израз најјаче аутогустестије. И то се васпитањем може сретно извести. Ево принципа на којем оно почива:

Убити егонизам, срчане жеље, инстинктивне природне нападе. Научити дете да зна да у њему постоје ова бића: „анђео и животиња“, „животиња“ то су његове муке патње, његове узалудне жеље; „анђео“ то је разум који води човека да може себе да победи, —

„анђео“ се појављује тек тада кад наиђу на душу разне жеље па их разум треба да савлада. Код деце разум не влада као што треба, по њиховој души греде већином „животиња“.

Учинимо да се код деце развије најплеменитија љубав, која је моћнија од свију инстиката па ћемо успети да победе егонизам. Затим, узвисимо га изнад самога себе. Покажимо његовој души и беде сиротаца, који трпе све, што се трпети може. Научимо га да сажалева невољне, да се интересује за криве. Покажимо му да је рад закон божји, да се само радом постиже срећа. Доброта и рад дају боју души и *шелу*. Прозримо што је могуће дубље у душу детињу, у колико то будемо активније урадили у толико ће нас зато јаче волети, у толико ће се пре у детета развијати лепи и племенити осећаји.

Искуство је потврдило ове „теорије“, оне су приступачне свакоме пробајмо и ми.

Бранко Ролер.

Педагошки преглед.

Народно образовање на Исланду. Острво Исланд добило је аутономију 30. окт. 1903. г. Од то доба она се јако развијање у народном образовању. Први бољи појав је у томе закон од 30. јула 1909. г. којим се забрањује увоз спиритуозних пића; затим је 1907. г. дошао нови школски закон, који одређује облик народне школе.

До тога доба на Исланду није било много школа. Од доба процвата исландске књижевности у XI.—XII. в., породица је била радником писмености, а погде је родитеље заменуо путујући учитељ.

Јачи степен интелигенције, у иначе оскудној породици исландској, већином је дошао помоћу општих књижица. Нови школски закон даје предност породици у првој настави детета, у добу од 7—10 година и захтева да деца са 10 годином ступе у народну школу кад већ знају читати и писати.

По новом закону, који ступа у живот 1. јан. 1912. год. Исланд ће бити подељен на школске округе, који ће имати школске савете са 3—5 чланова, бираних на три године.

Ови месни савети бираће учитеља.

Сва деца у добу од 10—14 година дужни

су пћи у школу; изостајање без стварна разлога казни се глобом од 1—25 круна.

Настава је бесплатна; школска година траје 6 месеци. Сем тога, постоји још необавезни полазак течајева од 3 месеца годишње за споредна занимања.

Влада одржава школу према броју ученика и трајању течајева.

Школом управља влада и надуправитељ којег министар поставља.

Исландска школа је потпуно одељена од цркве, а духовенство које је по закону од 1880. г. управљало сеоским школама, сасвим је уклоњено од сваког утицања у школски посао. Крајем године одржавају се испити за отпуст и примање.

На испиту је дужан бити цензор којег поставља школски директор, а цензору је дужност између осталог, да надгледа, да ли су испуњени сви услови, који су потребни да се добије владина потпора.

Ученици, који не покажу довољан успех на испиту, продужују школу до 16 година. Број наставних часова је овако подељен: Материјални језик 8 часова; рачун 5; историја 2; земљопис 3; природопис 4; наука о вери 2; певање 2; ручни рад 2; телесно вежбање 2.

Последња два предмета нису обавезна. Настава у науци вере има посебан положај: месни школски савет има права да сасвим искључи те часове из распореда часова, а знање из тога предмета не оцењује се у сведоци.

То се објашњава тим, да се може време употребити на друге предмете, који су омањени временом. За природопис је одређено 4 часа и нарочити распис одређује минимум наставног градива. Тако у физици захтева се: о магнету и компасу; галванска струја; звоно и неколико других прибора за изучавање особина топлоте, полуга и др.

За споредна занимања ако не трају 3 месеци бар са 12 ученика, плаћа се глоба.

Према наредби од 1903. год. повторна школа има своје уређење, којим руководи влада.

При завршетку занимања на испиту дужни су бити присутни два изасланика.

Повторна школа дужна је имати, бар така средства, која има и народна школа.

У њеном програму је материјални језик, природопис, земљопис, историја, математика и ако

је могуће цртање, гимнастика и певање. Настава у веронауци не узима се.

По последњем школском закону, при избору учитеља имају предност који су положили испит. Минимум плате је 18—25 круна недељно осим стана, осветљења и огрева.

Један до два постотка учитеља могу бити умировљени. Мировински фонд је основан 1909. г. а у њега иду и казне. Из њега се може издавати само $\frac{3}{4}$ од готовине. Да се дође до мировине потребно је бар 10 год. службе. Размере у мировини још нису одређене.

Управа мировинског фонда има три изабрана члана, а уз то су директор школски и ректор учитељске школе чланови управе по дужности.

Статистички подаци који су објављени за 1903—1904. г. јасно су говорили о прекој потреби новог школског стања.

Од 415 учитељских снага, 321 је мушких а од њих само 135 ожењених; од 94 женских само 10 удатих. Од 394 особа 46 је било млађе од 21 године, а 164 између 21 и 30 година. Од 368 учитељских снага и мушких и женских, 305 је у служби мање од 10 година.

Плате су биле тако мале, да се учитељством занимали или привремено, недорасли младићи или занатлије као споредним занимањем. 220 учитеља бавило се земљорадњом, 66 рибарством, 16 трговином и т. д.

Постојале су школе, но није било школске системе, постојали су учитељи но није било учитељске организације.

Међутим у Рајквику и другим знатнијим приморским местима, било је одавно добро уређених комуналних школа, где су наставници били потпуно спремни.

Покушај са тим школама служио је као основа новој школској системи, која ће без сумње показати свој успех.

„Школа и Живњ“.

Учитељство.

Плаћени разреди чиновника који имају исту спрему као учитељи. У Угарској су за сада од чиновника најбоље плаћени државни, жељезнички и поштански чиновници и официри. Овом приликом доносимо три плаћених системе по којима добијају своју плату од горњих чиновника они, који имају исту спрему као и учитељи.

I.
Државни чиновници:

	Плата и лични доплатци	Станарина	Укупно
	К	К	К
у XI. плаћ. разр.			
1.—4. године	1.400	800	2.200
4.—8. "	1.600		2.400
8.—16. "	1.800		2.600
у X. плаћ. разр.			
1.—4. године	2.000	900	2.900
4.—8. "	2.200		3.100
8.—16. "	2.400		3.300
у XI. плаћ. разр.			
1.—4. године	2.600	1000	3.600
4.—8. "	2.900		3.900
8.—16. "	3.200		4.200

II.

Железнички и поштански чиновници:

	Плата	Станарина	Укупно
	К	К	К
у XI. плаћ. разр.			
1.—2. године	1.600	800	2.400
2.—4. "	1.800		2.600
4.—7. "	2.000		2.800
VII. плаћ. разр.			
1.—3. године	2.300	900	3.200
3.—6. "	2.600		3.500
6.—9. "	2.900		3.800
VII. плаћ. разр.			
1.—3. године	3.200	1000	4.200
3.—6. "	3.500		4.500
6.—9. "	3.800		4.800

Овде зато саопштавамо IX., VIII. и VII. плаћ. разр., јер се чиновници са матуром именују у ове разреде. А сад да видимо плате официра:

III.

Официри:

	Плата	Станарина и доплатак за намештај	Укупно
	К	К	К
XI. ранг класа			
1.—3. године	1.680	928	2.712
3.—6. "	1.800		2.832
6.—9. "	2.000		3.032
X. ранг класа			
1.—3. године	2.300	928	3.232
3.—6. "	2.400		3.432
6.—9. "	2.600		3.632
9.—12. "	2.800	104	3.832
IX. ранг класа			
1.—3. године	3.000	1580	4.700
3.—6. "	3.200		4.900
6.—9. "	3.400		5.100
9.—12. "	3.600	120	5.300

Из ових бројева свако се може уверити, да је учитељство веома заостало иза ових чиновника, а који немају више предспремно учитељи.

Саопштавамо напоследку и *нове* плаћевне степене пештанских учитеља, да се види, како су хонорирани, најбоље плаћени угарски учитељи осн. школа.

Године у једном степену	Степен	Плата	Станарина	Укупно
3	X.	1.200	600	1.800
3	IX.	1.500	600	2.100
4	VIII.	1.800	800	2.600
4	VII.	2.600	1.000	3.600
4	VI.	2.900	1.000	3.900
4	V.	3.100	1.000	4.100
4	IV.	3.400	1.000	4.400
4	III.	3.700	1.000	4.700
4	II.	3.800	1.200	5.000
4	I.	4.000	1.300	5.300

Управитељи 10 година осим редовне учитељске плате добивају 1400 круна, а после 1700 круна. Почасни управитељи пак 400 К.

Свакако је дакле оправдана борба учитеља у Угарској којом траже, да се и они уврсте у XI., X. и IX. плаћевни разред.

„Tanitó.“

Уређење учитељских плата у Чешкој. Перманентна школска комисија земаљског сабора расправљала је недавно о уређењу учитељских активних доплатака. Референт, посланик *Моравец* напоменуо је, да је активни доплатак, доплатак на стан, а пошто су у мањим местима станови јефтинији, то предлаже да се ти активни доплатци среде према плаћевној скали државних чиновника. И то овако:

Плаћ. разр.	Праг и Беч	I. места с преко 80.000 ст.	II. места с 40—80 хиљ. ст.	III. места с 10—40 хиљ. ст.	IV. места до 1'х. ст.
XI.	720	576	504	432	360
X.	950	768	672	576	480
IX.	1200	960	840	720	600
VIII.	1380	1104	966	828	690

Са активним доплатком у Прагу 80% 70% 60% 50%

У мировину урачуњљиво станарина (без обзира на број становника) XI. р. 240 К; X. р. 320 К; IX. р. 400 К; VIII. р. 480 К.

Расправљало се даље колика би свота потребна била да се тај издатак покрије и из којих средстава, Заступник др. Урбан изнео је у цифрама колико би се добило кад би се пиво и ракија јаче опорезали, по он је изја

впо да за сада није зато, да се због учитељских плата чине така покрића. Урбан је немачки либерал, а међутим клерикални великопоседник др. Б. кнез Шварценберг, изјавио је да треба да се повисе земаљски приходи, како би се могле уредити учитељске плате сразмерно према садашњем добу.

Практичне обраде.

„О процентима“.¹

Практична радња ЂОРЂА ПЕТРОВИЋА, срп. нар. учитеља.

У смислу извешћа председништва средњег учитељског збора новосадског додељено ми је да обрадим расправу „О процентима“ без даљег ограничења, те ћу ја ту тему да обрадим слободно, у оној мери, у колико држим да је потребно, да се ова рачунска грана треба да обради, да би деца добила основне појмове о процентима, важност и примену њихову у животу.

Ја ћу овде да говорим I. О процентима у опште, II. Рачун процента код добитка и губитка и III. Каматни рачуни у опште.

I. О процентима у опште.

Процент је латинска реч „pro centum“ а значи „за сто“ или „од сто“ а скраћено се бележи у пракси са $\%$, — а ми ћемо овде употребити српски назив: постотак. У грађанском животу је означавање постотка од великог значаја, по коме се често одређује величина бројева један према другом. Скакање и падање цена, увећање и смањивање прихода и расхода, одређивање порезе, наплата осигурања, растење и опадање становништва, саставни делови једне смесе, одређивање парохијала и т. д. често се означају постотцима.

Само се по себи разуме, да деца морају бити на чисто са рачунањем помоћу простих и десетичних разломака, пре но што почну обрађивање рачунања с постотцима.

Пре свега је врло важно, да деца појме, шта је постотак, што ћемо овако постићи: Н. пр. Шта је један стотинити део од 100? Два, три, пет, десет стотинитих делова од 100? Колико стотинитих делова има у 100 — одговор: има 100 стотинитих делова. Конкретно:

Шта су три стотинита дела од 100 К? Пет, шест стотинити делови од Н. или Q? И сада долази дефиниција, да се одређени делови од сто зову постотци а означајемо их са $\%$. — Овакове вежбе ћемо чинити све дотле, док се не уверимо, да су деца на чисто са постотцима.

Да би деца појмила, нашто се односе постотци, задаваћемо им овакове примере:

Неки човек има од свог винограда 200 К годишњег прихода, и на то плаћа 4 $\%$ државне порезе, колико онда он плаћа годишње државне порезе? (Овде се доводи у везу део из устава о порези).

Решење: 1 $\%$ од 200 К = 2 К.

$$4 \text{ } \%, \text{ } 200 \text{ К} = 2 \text{ К} \times 4 = 8 \text{ К.}$$

Решење показује, како се од своте зналази прво 1 $\%$ па онда 4 $\%$.

Или: Трговац Петар Јовановић има 4400 годишњег прихода; а плаћа 8 $\%$ општинске доходарине, колико он плаћа годишње свега доходарине? (Тумачење шта је доходарина?)

Решење: 1 $\%$ од 4400 К = 44 К.

$$8 \text{ } \%, \text{ } 4400 \text{ К} = 44 \text{ К} \times 8 = 352 \text{ К.}$$

Кад толико плаћа на годину дана, колико плаћа на по године? Када и своту, коју плаћа на годину дана поделимо са два, а када тражимо за један месец дана, онда ћемо целу своту поделити са 12 (1 год. — 12 месеци).

Други пример: У некој вароши има 8600 становника, у години је од тих умрло 20 $\%$, колико их је свега умрло?

Решење: 1 $\%$ од 8600 ст. = 86 ст.

$$20 \text{ } \%, \text{ } 8600 \text{ ст.} = 86 \text{ ст.} \times 20 = 1720 \text{ ст.}$$

Други пример: Отац Јована Савића плаћа годишње 2844 К у име порезе, на ту своту плаћа у име парохијала 10 $\%$, колико он има да плаћа у име парохијала?

Решење: 1 $\%$ од 2844 К = 2844 К.

$$10 \text{ } \%, \text{ } 2844 \text{ К} = 2844 \text{ К} \times 10 = 2844 \text{ К.}$$

Овакови задаци имају се узимати из практичног живота: о порезама, потрошарини, парохијалу, статистика гледе одношаја становника по народности, вери, умирању, досељавању и т. д., осигурање живота, посуда против пожара и леда, а у концентрацији са предметима, у којима се овакови примери могу применити.

Када деца потпуно буду на чисто са постотцима, прелази се на

¹ Овај рад је новосадски средњи учитељски збор увео као добар.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

II. Рачун постотка код добитка и губитка.

При куповању и продаји робе, добитак и губитак се већином означаје постотним рачуном, јер се тиме одношај купо-продајне цене расветли. Овде се има назити, да се добитак или губитак односи на куповне цене.

Н. пр. при продаји неке робе добије трговац 20 % т. ј. на 100 К добије 20 К, што значи: да се нека роба, која је купљена за 100 К продаје за 120 К, укратко: 20 % значи $\frac{20}{100}$ или $\frac{1}{5}$ добитка на куповној цени.

Други пример: При продаји неке робе изгубљено је 20 %, то значи, да се роба која је купљена за 100 К прода за 80 К. Изгубљено је 20 % или $\frac{20}{100} = \frac{1}{5}$ од купљене цене.

Оваки и слични рачуни имају се умно радити, а већи писмено. Н. пр. Никола купи 4 Нл. вина за 200 К а споредни су трошкови 20 К. — Колико је постотака добио, када литру вина продаје по 90 потура?

Решење: Куповна цена је $200 \text{ К} + 20 = 220 \text{ К}$. Када литру вина прода за 90 пот. онда је продао Нл. за 90 К, а 4 Нл. за 360 К добио је дакле 360 К — $220 = 140 \text{ К}$.

Кад је на 220 К добио 140 К.

на 10 К ће добити $140 : 22 = 6.8$

„ 100 К „ „ $6.8 \times 10 = 68 \text{ К} \%$ је чиста добит.

Као што се види, код израде овакових рачуна морају деца бити на чисто са множењем и делењем са 10, 100 и са десетичним разломцима.

III. Каматни рачун.

Постотни рачун се највише употребљава и игра врло велику улогу при рачунању са каматама, — а имају се имати у виду ове четири чињенице: главница (капитал) камате, постотна стопа и време. Главница је извесна свота новца која се употребљава при обрту неке трговине, при куповини земљишта и т. д. Ко свој новац неће да употреби за какву трговину или за куп неког земљишта, тај обично свој новац даје у зајам. Онај, који новац даје у зајам добија наплату од оног, коме је новац узајмио, а та наплата за зајам зове се камата.

Висину или количину камате одређујемо обично на 100 а за време од једне године дана: одреди се дакле колико филира на сто филира или колико круна на сто круна глав-

нице има да се плати у име камате на годину дана. По томе се каже, колико *постотна* има да се плати у име *камате* „на 100 К на једну годину дана.“ — Одређује се дакле главница, време, постотна стопа и камата. — Садања каматна стопа је од 3—8 законом дозвољена. — При рачунању камата рачуна се година са 360 дана, а месец са 30 дана. — Имамо да растумачимо да онај, који даје зајам, ради сигурности добија од свог дужника обвезницу или меницу, и да данас такве зајмове дају новчани заводи или штедионице (тумачење: шта је обвезница, меница, штедионица и т. д.).

Код каматних рачуна од оне четири чињенице, које смо напред споменули, морају се три назначити, да би четврту тражили. Н. пр. 400 К главнице доносе по 4 % за годину дана. То сачињава четири задатка:

1. Колико К камате доноси 400 К по 4 % за 1 годину?

2. На колико је постотака издато у зајам 400 К кад ово доноси за 1 год 16 К камате?

3. Колико година морају бити у штедионици 400 К да по 4 % донесу 16 К камате? и

4. Која главница доноси 4 % за 1 год. 16 К камате, из чега произилази, да се код стручњака и оних, који се у овој струци спремају за стручњаке има обраћати пажња: на каматни рачун, каматну стопу, изналажење времена и главнице. Основна школа није стручна, а нема ни времена да све ове гране обрађује, стога сам тога мишлења, да ми обрађујемо само каматни рачун т. ј. изналажење камата, а остала три: каматну стопу, изналажење времена и главнице да не радимо, што ни наставна основа не одређује изрично.

Израчунавање камата.

Почећемо са једним примером: Петар Јовановић узајми у једној штедионици 1000 К. Он плаћа на 100 К годишње 5 % камате. Колико ће камате он платити на годину дана на 1000 К?

	Глав.	В.	%
Решење:	100 К	1 год.	5
	1000 К	1 „	?

Овде је назначена главница, време, каматна стопа а тражи се камата. Како се изналази камата? Кад главницу помножимо са каматном стопом и поделимо са 100, — дакле када је Јовановић на 100 К плаћао 5 К ка-

мате на годину дана: онда је он на 1000 К морао платити $1000 \text{ К} \times 5 = 5000 : 100 = 50 \text{ К}$. А ако је он узео зајам на по године дана, онда је у име камате платио половину од оне своте, коју је плаћао на годину дана, дакле 25 К. Ако хоћемо даознамо мање време од године дана, н. пр. колико плаћа на један месец дана, онда камату од године дана поделимо на 12 и т. д.

Узећу један пример, у коме се налазе десетични разломци:

Глав.	в.	%
100 К	1 год.	6
345·2 К	3 „	?

Решење: 1 год. $345 \cdot 2 \times 6 = 2071 \cdot 2 : 100 = 20 \cdot 71 \text{ К}$ а за три године дана $20 \cdot 71 \text{ К} \times 3 = 62 \cdot 13 \text{ К}$, дакле 345·2 К главнице по 6 % доноси за 3 године дана 62·13 К % у име камате.

◆ Купујте српске школске жигице. ◆

Белешке.

Станарина сомборских учитеља. Пише нам друг из Сомбора: „У последњем броју „Шк. Гласника“ није тачна белешка о нашој повишници станарине, те би молио да се исправи овако: Скупштина вароши Сомбора једногласним решењем је повисила својим учитељима без разлике вероисповести станарину им са 360 круна (што су до сад уживали) на 720 К, дакле са још 360 кр. и то тако да им се иста рачуна од 1910. — према учитељској молби. — Две године унатраг — 1910. и 1911. добили смо одмах сваки по 720 кр. Што нам је вар. скупштина нашу молбу једногласно усвојила заслуга је осим осталих још и наших српских општинара, а поглавито др. Јоце Јалашевића и др. Ђуре Николића, којима ће ооварошко учитељство бити свагда благодарно.“ Молимо другове да нас у оваким и сличним стварима сами извештавају, да неморамо по нетачним новинарским вестима доносити оваке белешке.

„Српски Учитељски Конвикт у Новом Саду“ примио је у децембру о. г. од г-ђе *Емилије уд. Шијај* поштарке у Батајници 10 К прилога у место венца на одар својој доброј заови пок. *Марији Шијаковој*, учитељици у Батајници. — Од г. *Николе Пековића*, трговца у Новом Саду 102 К чланарине.

Културан штрајк. По скупштинском решењу од 8./ХП. 1911. већ на више места су учитељи ступили у пасивну резистенцију. Неће више да уче аналфабете, да држе предавања, да буду коровође, пословође, књижничари певачких омладинских друштава, читаоница, једном речју осим редовне наставе у школи неће да се баве никаквим културним радом. Први су почели државни и вероисповедни учитељи из Турске Кањизе — Јозепова, за тим држ. учитељи из Домбовара.

Лајпцишки учитељи туже се на лошу плату. Њихова је почетна плата 2750 К а највиша 5520 К. Но они указују на плату минхенских учитеља, који имају почетну плату 3384 К, а највишу 6624 К. Лајпцишки учитељи траже повишницу, да се могу боље даље образовати, а ми тражимо само да можемо пристojно живети, па је и то много добро плаћеном „народном“ вођи, који би хтео да су српски учитељи сироти као сирће, како би се што боље могли заробити да служе разним себичним личним и котиријским интересима.

Шнола и кинематограф. Нагло ширење кинематографа почиње у Европи занимати педагоге, како би могли дати деци кинематографске приказе. Тим питањем бавила се у ХанOVERу комисија за дечју књижевност, обративши се родитељнаа са опаском на штетни утицај што га има кинематографски приказ при састављању програма без разбора. Комисија предлаже нарочите кинематографске приказе за децу, и у том смислу споразумела се с једним власником кинематографа, а варошка управа даће у ту сврху повчану помоћ. У неким немачким варошима већ постоје таки кинематографи за омладину и успешно се служе међусобно кинематографским сликама.

Стање образовања у Енглеској. По извештају просвет. комитета у грофији Кенту, било је 1905. г. издатка на сваког ученика око 142 К, год. 1910. порасли су ти издатци на 157 К. У малим школама диже се тај издатак на 240 К. Ти већи издатци тумаче се с једне стране боље уређеним школама, по углавном су повишени издатци због повишених учитељских плата, које постепено, по стално расту. С друге стране подигнути су издатци с тога што се иде за тим, да се по разреду смањи број деце, те тако где је пре један учитељ са 80 деце којекако муку мучио, тамо је

сад двоје и сваки од њих боље је награђен, него пре само један.

Аналфабете. У Угарској има до по милијуна неушколоване деце. У 15 жупанија има такве деце по 10.000 и више. У највећој нашој жупанији у пештанској има 24.216, у бихарској 24.178, у хуњадској 20.858, у мармарошкој пак 34.890. Процентираво пак: У мармарошкој жуп. 47% школ. обвезне деце не похађа школу, у торда арањошкој 43% у арадској, солночкој и хуњадској 39%. По народностима: 38·2% мађарске, 35·4% румунске, 8·4% словачке, 4·4% немачке деце не похађају школу.

Употреба школских просторија у Америци. Недавно су се у Америци школе затварале суботом, недељом и за време летњих врућина. Тако су знатан део времена удобне и скупе школске просторије стајале бескорисне. Практични Американци увидели су у томе узалудно трошење народних средстава и почели су употребљавати школе за просветне потребе ширих народних кругова. Више од 100 градова у Сев. Америци употребили су школске зграде за обуку радничког народа.

Пријатна школа. У једној од 680 њујоршких школа више по зидовима таблице са овим текстом: Дођи, кад ти је воља. — Иди, кад хоћеш. — Оно научи што ти се допада. — Оно говори што хоћеш. — Домаћа задаћа је сувишна. — Казне нема.

Образовање у америчким колонијама. Прошло је 10 година како су Сдруж. Државе у Америци задобиле Филипинска острва. За то време је знатно унапређена тамо просвета. На 8 мил. становника има тамо 9000 учитеља и више од пола милијуна ученика.

Учитељски дом у Хамбургу 4. и 5. окт. отворен је у Хамбурту учитељски дом који се зове Curio-Haus, по оснивачу хамбуршког удружења пријатеља школства 1805. године. Зграда има три дела: Кућу за издавање са 18 станова, одељење за друштво у којем је и конзерваторијум и одељење са 2 дворнице, већом за 1400 особа и мањом за 700 особа. Зграда је стала 2 мил. К.

Позоришне представе за децу држе се у Варшави већ од две године сваке суботе по подне. Приказују се одабрана дела. За децу млађу од 12 година прерађене су басне Лафонтенове и Андерсенове, као: вук и пас, лисица и кокош и др.

Дом за учитељице у мировини. Француске учитељице основале су ове године друштво, које ће се старати да умировљене учитељице имају у старости пену и издржање. Установа се зове: Oeuvre des Maisons de Famille des Institutrices. Чланице плаћају 6 фр. годишње. Помажући чланови плаћају годишње 1 франак, а оснивачи 100 фр. једном за свагда. Учитељице из целе Француске живо помажу ту акцију. То је нови доказ да се међу учитељством све јаче шири смисао за солидарност. Један за све, а сви за једног.

Како се образује учитељство у Белгији? Белгијско учитељство спрема се за свој позив у учит. заводима (Ecole normale) које издржава држава, место Брисел или верска друштва (конгрегације). По статистици од 1906.—8. г. оспособљено је на државним заводима 384 учитеља и 375 учитељица, свега 759 учитељских особа. У бриселским учит. школама оспособљено је 69 учитеља и 84 учитељице, свега 153. У приватним клерикалним заводима оспособљено је 892 учитеља и 1227 учитељица, свега 2119. У Белгији нема још ни узаконеног обвезног поласка школе.

Невероватни бројеви. Низоземска влада расписала је јесенас стечај за неколико учитеља на својим насеобинама у Индији. У стечајевима су назначене и плате. Почетна плата је 4410 франака, после 3 године 5670 фр. после 6 год. 6930 фр., а после 18 год. 10.080 фр. Мировина која се даје после 20 год. службе износи 2520 фр. Сретна су деца, која ће имати такве учитеље — вели „С. Ск.“ — који неће долазити у школу уморни мимошколским радом, који морају да раде да би издржали своју породипу, а још су више срећни што се могу похвалити да такве учитеље немају европске земље, које стоје на челу културе, земље, које преносе културу у туђе стране света.

С т е ч а ј .

Расписује се стечај на књиговођско место у Учитељском Д. Д. „Натошевић“ у Новом Саду са годишњом платом од 1200 К.

Дужан је положити кауцију у износу годишње плате.

Рок стечају је II. (24.) јан. 1912.

Управни одбор.

Пријатељима „Школског Гласника“.

Приближује се завршетак године, а међу читаоцима „Шк. Гласника“ има доста њих, који нису послали претплату, или је нису потпуно измирени, а неколицина дугује још и за прошлу годину. Ми смо недавно сваког појединца известили колико дугује. Доста их се и одазвало плаћањем, али доста њих и није. Ко је пријатељ општој учитељској ствари, а тиме и својој, не сме заборавити на то да свој сталешки орган помогне осим читања и — претплатом. Ако ћемо се сваки час опомињати на претплату, каква нам је онда сталешка свест? Ми не опомињемо и не досађујемо скоро целе године никад, али је бар сад при крају године крајње време да се сети сваки да заосталу претплату пошаље.

Та наши би непријатељи једва чекали да овај лист престане. А смемо ли ми то допустити? Ко не шаље тачно претплату тај тера воду на воденицу наших непријатеља.

Уредништво и администрација „Школског Гласника“.

РАЖНУ КАВУ РАЗАШИЉЕ

у пакетима од 5 кг. по К 3.50 франко

Friedrich Mallys Nachf.,

Ketzelsdorf Aro 40. Ostböhmen.

Моја ражна кава, која је нарочито за децу, нервозне и оне који болују од стомака, најбоље препоручена, даје не само веома укусну, него и јефтину и опште омилјену породичну каву.

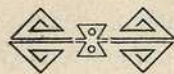
1-20

Имам стотинама признања. — Хиљадама наруџбина.

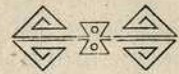

Поштованом
учитељству
нарочите
олакшице

Ц. и кр. прив. творница америчких когагових

ХАРМОНИУМА

РУД. ПАЈКР И ДР.

У Краљевом Грацу (Königgrätz) Чешка.

Хармониума с педалом оба система у свакој величини за школу и за учење. — Цена од 130 К на више. — Петогодишња јамчевина. На отплату од 8 К. — Шаље се франко на последњу станицу. — Ценовници са сликама бадава и франко.

3-20

Част ми је овим српском православном свештенству и цркв. општинама до повољног знања ставити, да сам у мојој кројачкој радњи свештеничког одела увео и

СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕНЕ УТВАРИ

као: одежде, стихаре, неба, литије, црквене, школске и друге барјаке, полијелеје, кандила, рипиде, чираке, св. иконе, као и све у ову струку спадајуће предмете.

Ласкам себи, да су ме са мога солидног и дугогодишњег рада својим високим поверењем удостојили Његова Светост српски Патријарх. Високопреосвећена г. г. Епископи и већина српског православног свештенства.

Пошто еву робу за црквене утвари из првих и најзнаменитијих светских творница повлачим, могу ове предмете по најнижој цени рачунати. — Послуга најсолиднија.

С поштовањем **СТЕВА ПИСАРЕВИЋ,**
НОВИ САД. Дунавска улица број 29.

Мустре се шаљу на захтев бесплатно.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА